

mgr Marcin Zloty*

UBÓSTWO I BOGACTWO JAKO DWA ANTAGONIZMY GOSPODARKI ŚWIATOWEJ XXI WIEKU

POVERTY AND WEALTH AS TWO ANTAGONISMS OF THE WORLD ECONOMY IN THE 21ST CENTURY

Abstract

The present world is full of discrepancies and stratifications. The greatest diversity is visible on the material plane. It can be said there are two realities. In one there is prosperity and wealth. The second one is led by poverty, hunger and diseases. The aim of the work is to show the lack of harmonious economic development of the entire economy but the occurrence of enormous disproportions between national economies in this century. Highly developed countries live more and more prosperously, while underdeveloped regions fall into even greater misery. A high level of hunger, a shortage of drinking water, income next to nothing are elements describing the countries of today's Central Africa and South Asia. The study confirms the occurrence of colossal disparities between the standard of living in less-developed countries and the affluent regions of Western Europe or North America. The hopeless situation of poor regions requires the help of international organizations and other countries. A well-thought out aid program is able to reduce the problem of poverty. Creating a fund to support entrepreneurs wishing to invest capital in the poorest countries may become a reasonable idea. Reduction or exemption from taxation can be an additional incentive. Without any assistance, indigent countries will fall and cease to exist in the near future.

Keywords: disproportion, hunger, poverty, water, wealth

JEL classification: D31, I1, O40, Q25

* Doktorant, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Finansów i Inwestycji Międzynarodowych; marcinz26@vp.pl

Wstęp

Rozwój gospodarczy doprowadza do wzrostu światowego dobrobytu. Ludzie na przestrzeni lat bogacą się, a poziom ich życia jest coraz wyższy. Niestety to sformułowanie tylko teoretyczne. Co prawda, zasoby majątkowe ludności świata zwiększają się, średnia długość oraz jakość życia wzrasta. Jednakże opisywany proces nie dotyczy wszystkich mieszkańców Ziemi. W czasach globalizacji i postępu technologicznego wciąż jest mnóstwo regionów opanowanych przez głód i choroby, a posiadane zasoby majątkowe ludności nie pozwalają godnie żyć. Głównym celem opracowania jest udowodnienie występowania wyraźnych dysproporcji ekonomicznych między obywatelami świata. Praca odnosić się będzie do takich wskaźników jak: podstawowe miary produktywności, tj. Produkt Krajowy Brutto mierzony na mieszkańca, średni poziom płac, wskaźnik rozwoju ludzkiego HDI, światowy miernik szczęścia HPI, zasoby wody pitnej, występowanie głodu czy średnia długości życia. Referat przedstawia konstytutywne problemy i źródła bolączek gospodarki XXI wieku, z którymi obecna cywilizacja musi się zmierzyć.

Dobrobyt

Pojęcie dobrobytu można przedstawić jako zbiór elementów, które są dla człowieka korzystne oraz decydują o pewnym, zadowalającym poziomie życia. W tym terminie zawrzeć można zarówno dobrobyt materialny, który przedstawia się w zamożności oraz pewnych dochodach, a także dobrobyt psychologiczny czy fizyczny, wyrażony w zdrowiu i odczuwaniu szczęścia. Dobrobytem jest także szereg praw obywatelskich oraz możliwość edukacji¹. Bogactwo gospodarki może być także rozumiane jako zadowalające wyniki wszelkich wskaźników ekonomicznych w porównaniu do innych państw. Dobrobyt związany jest z powiększaniem krajowej produkcji towarów oraz usług². Rosnąca produktywność kraju w pośredni sposób wpływa na jakość życia obywateli.

Fundamentem rozważań nad próbą miary szeroko pojętego dobrobytu powinny być trzy kluczowe filary. Należą do nich: jakość życia, rozwój gospodarczy, społeczny czy środowiskowy oraz dostosowanie odpowiednich instrumentarium do przedstawionych materii. Dobór właściwych mierników jest niezwy-

¹ A. Deaton, *Wielka ucieczka. Zdrowie, bogactwo i źródła nierówności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016, s. 42.

² I. Miciuła, *Finansowa wycena dobrobytu społeczno-ekonomicznego państw na podstawie mierników syntetycznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, t. 2, nr 74, www.wneiz.pl, [dostęp: 15.12.2017].

kle trudnym zadaniem w kontekście uzyskania wyznaczonego celu³. Opracowanie przedstawia wskaźniki, które w sposób możliwie najlepszy zarysowują próbę miary jakości życia na świecie.

Bardzo ważna w określaniu poziomu i jakości życia jest często przedstawiana w literaturze przedmiotu tzw. metoda genewska. Klasyfikuje ona potrzeby człowieka na wielu płaszczyznach funkcjonowania. Metoda skupia się na grupie potrzeb, do których należą:

- wyżywienie,
- mieszkanie,
- zdrowie,
- wykształcenie,
- rekreacja,
- zabezpieczenie społeczne,
- zagospodarowanie materialne⁴.

Wyżywienie mierzone jest m.in. przez dostępność do pożywienia, spożycie białka czy procent kalorii ze skrobi w spożywanych posiłkach. Mieszkanie dotyczy zaludnienia mieszkań, powierzchni oraz jakości usług związanych z nieruchomością, takich jak kanalizacja, woda, energia elektryczna itd. Zdrowie dotyczy dostępności usług leczniczych, zgonów z powodu chorób pasożytniczych i zakaźnych czy umieralności poniżej 50 lat. Wykształcenie w zestawieniu oznacza powszechność systemu szkolnego, liczbę uczniów przypadających na jednego nauczyciela czy wydajność placówek oświatowych. Rekreacja jest mierzona w czasie wolnym od pracy, abonentach radia i telewizji, nakładzie czasopism czy wyjazdach urlopowych. Zabezpieczenie społeczne przedstawia takie elementy jak: nagła śmierć, powszechność zabezpieczenia na wypadek choroby bądź przez wypłacalność świadczeń rentownych i emerytalnych. Zagospodarowanie materialne skupia się na porównaniu dochodów z bieżącą konsumpcją. Przedstawione elementy stanowią relewantne fundamenty godnego życia człowieka, które stanowią mogą rzetelny miernik jakości życia w poszczególnych państwach świata.

Wzrost dobrobytu skupia się na powiększaniu bogactwa narodowego na płaszczyźnie czasu oraz odnosi się do mierzalnej sfery gospodarki. Rozwój ekonomiczny natomiast jest procesem transformacji gospodarek mało zamożnych w nowoczesne i perspektywiczne rynki. Opisywane pojęcie przedstawia zespół wszelkich afirmatywnych przekształceń w gospodarkach krajowych, zawierających aspekty jakościowe oraz ilościowe⁵.

³ T. Borys (red.), *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa–Białystok 2005, s. 23.

⁴ T. Borys (red.), *Wskaźniki ekorozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 1999, s. 55.

⁵ A. Kubiczek, *Jak mierzyć dziś rozwój społeczno-gospodarczy krajów?*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2014, t. 2, nr 38, www.ur.edu.pl, [dostęp: 23.12.2017].

Pojęcia dobrobytu nie można utożsamiać z wartościami pieniężnymi. Byłoby to zbyt duże uproszczenie. Procesom powiększania bogactwa państw towarzyszą strukturalne zmiany produktu narodowego oraz całościowej wielkości gospodarki. Proces rozwoju ekonomicznego łączy procesy, do których zaliczyć można:

- zmiany strukturalne produkowanych dóbr oraz usług,
- postęp technologiczny,
- zrównoważony wzrost Produktu Krajowego Brutto,
- zmiany na płaszczyźnie instytucjonalnej, społecznej oraz politycznej,
- wzrost jakości życia⁶.

Obserwując tendencje w gospodarce światowej, można zaobserwować, że dobrobyt stanowi układ naczyń połączonych. Wzrost jakości życia zachodzi, gdy wyżej wymienione elementy występują w procesie rozwoju gospodarek.

Istnieje wiele opracowanych mierników, które pozwalają na obiektywne porównywanie poziomu, jakości czy zadowolenia z życia ludzi na świecie. Poziom dobrostanu w kwestii ekonomicznej wyraża się w głównej mierze poprzez wartość PKB (Produktu Krajowego Brutto), mierzonego jako suma wszystkich dóbr i usług wytworzonych na danym terytorium. Opisywana wielkość, dzielona przez liczbę osób zamieszkałych, daje wielkość średniej produktywności gospodarki przypadającej na osobę – (PKB *per capita*). Z kolei HDI (*Human Development Index*) jest wskaźnikiem dobrobytu na płaszczyźnie zarówno społecznej, jak i ekonomicznej. Uwzględnia m.in. długość życia, średnią liczbę lat edukacji czy dochód osobowy przypadający na osobę⁷. Innym miernikiem mogącym uzupełnić wcześniej wymienione jest Światowy Indeks Szczęścia – HPI (*Happy Planet Index*). To wskaźnik mierzący poziom dobrobytu czy szeroko pojętej pomyślności w poszczególnych krajach⁸.

Pod względem wielkości Produktu Krajowego Brutto w 2016 roku największe wartości występują w Stanach Zjednoczonych, Chinach, Japonii, Niemczech oraz Wielkiej Brytanii. Najmniejsze PKB w 2016 roku posiadały Kiribati, Tuvalu i Syria⁹. W klasyfikacji pod względem HDI najwyżej uplasowane są takie państwa jak: Norwegia, Australia, Szwajcaria, Dania i Holandia. Najmniejsza wartość wskaźnika HDI przypada na Republikę Środkowoafrykańską, Demokratyczną Republikę Konga i Niger¹⁰. HPI jest miarą biorącą pod uwagę nie tylko elementy materialne poziomu życia, lecz także elementy subiektywne, takie jak zadowolenie, poczucie szczęścia, ale również stan środowiska naturalnego¹¹. W 2016 roku

⁶ I. Miciuła, *Finansowa wycena dobrobytu...*

⁷ S. Kuźmar, *Mierniki dobrobytu gospodarczego*, www.gimiversity.pl, [dostęp: 28.12.2017].

⁸ B. Kryk, *Jakość życia – odczuwać czy mierzyć?*, [w:] Z. Wyszowska, M. Gotowska (red.), *Poziom i jakoś życia w dobie kryzysu*, Wydawnictwo Uczelniane Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2014, s. 48–49.

⁹ International Monetary Fund, www.imf.org [dostęp: 23.12.2017].

¹⁰ Human Development Report 2015, www.hdr.undp.org/en/2015-report [dostęp: 21.12.2017].

¹¹ B. Kryk, *Jakość życia – odczuwać czy mierzyć?...*, s. 48.

w rankingu omawianego wskaźnika przewodziły państwa takie jak Kostaryka, Meksyk czy Kolumbia, ostatnie pozycje zajęły Czad, Luksemburg i Togo¹². Obecność w końcu zestawienia Luksemburga pokazuje, że wskaźniki gospodarcze nie pokrywają się zawsze z poczuciem zadowolenia czy szczęścia. Pod względem oczekiwanej długości życia na świecie przewodzi Monako, zaraz za nim Japonia i Singapur. Statystycznie najkrócej żyją mieszkańcy Suazi, Gwinei Bissau i Czadu. Przedstawione dane wskazują na istnienie zależności przyczynowo-skutkowych między dobrobytem społecznym a materialnym. Nie jest przypadkiem, iż pod omawianymi względami państwa afrykańskie prawie zawsze zajmują ostatnie lokaty. Nierozwinięty rynek, duże bezrobocie, korupcja, utrudniony dostęp do edukacji czy słaba infrastruktura medyczna wpływają na długość, poziom i jakość życia w ubogich gospodarkach. Aby szeroko rozumiany dobrobyt mógł wzrastać w państwach najbiedniejszych, tj. w Azji Południowej oraz Afryce, niezbędny jest jak najszybszy rozwój gospodarczy tych państw. Bez wsparcia podmiotów trzecich w realizację założonych celów, poprawa sytuacji ekonomicznej analizowanych regionów jest utopią i dalece idącą mrzonką.

Ubóstwo

Od początku funkcjonowania gospodarki światowej dostrzegalna była granica między państwami zasobnymi w kapitał czy surowce, a tymi, w których panuje niedostatek i ubóstwo. Szokujący natomiast jest fakt, że wraz z olbrzymim rozwojem gospodarczym świata jedne grupy mieszkańców globu stają się zamożniejsze, a rachityczne jeszcze bardziej zubożałe. Przejdźmy w tym miejscu do zarysowania analizowanego problemu, zaczynając od przedstawienia tematu ubóstwa.

Ubóstwo jest stanem niezaspokojenia pewnych potrzeb na pożądanym przez jednostkę poziomie¹³. Odnosi się do środków finansowych ludzi, które ograniczone są w taki sposób, iż poziom życia jest niższy niż akceptowalne minimum środków majątkowych pozwalających na egzystencję w danym kraju¹⁴. W innym ujęciu ubóstwo można scharakteryzować jako zjawisko polegające na braku lub posiadaniu niewystarczających środków materialnych, które zapewniają byt jednostki czy grupy społecznej¹⁵. Omawiany termin rozumieć też można jako brak

¹² Happy Planet Index, www.happyplanetindex.org, [dostęp: 18.07.2018].

¹³ T. Panek, *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówność*, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa 2011, s. 12.

¹⁴ B. Kaldon, *Ubóstwo rodzin czynnikiem powstawania trudności w funkcjonowaniu szkolnym dzieci*, „Forum Pedagogiczne UKSW” 2011, nr 1, www.forumpedagogiczne.uksw.edu.pl, [dostęp: 22.12.2017].

¹⁵ *Ubóstwo*, www.encyklopedia.pwn.pl, [dostęp: 23.12.2017].

możliwości zaspokojenia fundamentalnych ludzkich potrzeb, takich jak pożywienie, woda pitna, opieka medyczna, zdrowie czy mieszkanie. Powyższe zależności są istotne z punktu widzenia posiadanych zasobów, ale nie zawsze¹⁶. Istnieje możliwość, że dany podmiot będzie zasobny w pewien kapitał, lecz dostęp do określonego dobra, np. wody pitnej czy opieki zdrowotnej, będzie niewystarczający. Jednak w większości przypadków problem ubóstwa występuje równolegle, tj. dotyka podmiotów, które nie posiadają dostatecznego majątku na egzystencję, a dostępność do podstawowych zasobów także jest utrudniona.

Często równolegle z brakiem fundamentalnych dóbr, jak żywność czy woda, niezamożne państwa spotykają się z ubóstwem praw obywatelskich. Wzrost korupcji, układy partyjne, nielegalne wybory czy brak demokracji czynią sytuację opisanych krajów jeszcze gorszą, nie dając im często możliwości poprawy. Ubóstwo materialne i środowiskowe przenikają sferę wolności i poczucia bezpieczeństwa¹⁷. Ubóstwo silnie skorelowane jest z prowadzoną polityką społeczną czy gospodarczą jak również z podejmowanymi decyzjami władz lokalnych i rządowych. Przyzwalanie na rozprzestrzenianie się korupcji, działań demoralizacyjnych czy bezprawia, dewalują wszelkie fundamenty możliwości wzrostu gospodarczego tych państw¹⁸. Celowa nieuczciwość podmiotów rządzących pogłębia niezamożność opisanych krajów.

Tematyka ubóstwa cały czas utrzymuje na wysokim poziomie społeczną mobilizację i gotowość do działań, mających wyeliminować wspomniany problem. Ciągłe podejmowane są różnorakie próby prowadzenia polityki społecznej oraz stymulowania pewnych struktur by przeciwdziałać zachodzącym tendencjom. Działania z obszaru pomocy społecznej dzielone są między jednostki samorządów terytorialnych. Aktywnie działają również fundacje, stowarzyszenia oraz akcje charytatywne, które pomagają najuboższym w walce o godziwy byt¹⁹. Zarys niwelowania skutków ubóstwa odnosi się niestety w większości przypadków do państw rozwijających i rozwiniętych. W najuboższych regionach, gdzie wsparcie jest konieczne, efektywnych planów pomocy jest bardzo mało bądź są one niewystarczające.

¹⁶ T. Panek, *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności*, s. 14.

¹⁷ A. Patek, B. Freeman, *The Welfare State and Quality of Life: A Cross-National Analysis*, www3.nd.edu/~adutt/activities/documents/patek_freeman_welfare_paper_AJPS.pdf, s. 3 [dostęp: 18.07.2018].

¹⁸ A.H. Hong Ng i in, *Poverty: Its Causes and Solutions*, World Academy of Science, Engineering and Technology „International Journal of Humanities and Social Sciences” 2013, t. 7, nr 8, www.waset.org/publications/17223/poverty-its-causes-and-solutions, s. 2472, [dostęp: 18.07.2018].

¹⁹ I. Kaźmierczak-Kałużna, *Ubóstwo jako problem społeczny. Kwestie terminologiczne i ustalenia empiryczne*, „Kultura i Społeczeństwo” 2012, nr 1, www.kis.czasopisma.pan.pl, [dostęp: 22.12.2017].

Głód

Głód to stan organizmu związany z brakiem bądź niedoborem pożywienia. Termin ten można także rozumieć jako brak pokarmu, którego następstwem są choroby bądź śmierć. Głód stanowi także długotrwały oraz znaczny niedobór żywności, który prowadzić może do wzrostu liczby zgonów czy wyniszczenia danej populacji. Z kolei Światowy Program Żywnościowy przedstawia definicję głodu jako pewne osłabienie, niewygodę bądź ból spowodowany przedłużającym się brakiem dostępu do pożywienia²⁰.

Statystyki opisujące problem głodu na świecie są zatrważające. Pod koniec 2016 roku prawie 800 milionów ludzi na naszym globie nie miało wystarczającej ilości pożywienia. Wielkość ta na przestrzeni ostatnich 25 lat zmniejszyła się, lecz wciąż stanowi o olbrzymim wymiarze problemu głodu.

Tabela 1 prezentuje liczbę ludności, która nie posiada wystarczającej ilości pożywienia na przestrzeni ostatniego ćwierćwiecza.

Tabela 1. Liczba ludności nie posiadająca wystarczającej ilości żywności w latach 1990-1992 i 2014-2016 wg regionów

	W milionach		Udział ogółem na świecie (%)	
	1990-1992	2014-2016	1990-1992	2014-2016
Kraje rozwinięte	20	15	2,0	1,8
Azja Południowa	291	281	28,8	35,4
Afryka Subsaharyjska	176	220	17,4	27,7
Wschodnia Azja	295	145	29,2	18,3
Azja Południowo-Wschodnia	138	61	13,6	7,6
Ameryka Łacińska i Karaiby	66	34	6,5	4,3
Azja Zachodnia	8	19	0,8	2,4
Północna Afryka	6	4	0,6	0,5
Kaukaz i Azja Środkowa	10	6	0,9	0,7
Oceania	1	1	0,1	0,2
Ogółem	1 011	795	100	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Maetz, F. Dévé, *Facts and figures on world hunger*, www.hungerexplained.org/Hungerexplained/Facts_and_figures.html, [dostęp: 17.12.2017]

²⁰ A. Sakson-Boulet, *Głód jako współczesny problem globalny*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 15-16.

W badanym okresie największy odsetek głodu występował Azji Południowej i Wschodniej oraz Afryce Subsaharyjskiej. Odsetek ludzi głodujących w Azji Południowej wzrósł z 29 do 35%. Spory wzrost odnotowano także w Afryce Subsaharyjskiej. W tym regionie udział głodujących w 2016 roku wzrósł aż o 10 punktów procentowych w porównywaniu do roku 1990.

Inną kwestią, którą należy przeanalizować jest głód chroniczny. Aż 2 miliardy ludzi odczuwa ten typ głodu. Głód chroniczny spowodowany jest niedostarczeniem do organizmu wystarczającej ilości składników odżywczych. Chodzi tu o 40 fundamentalnych składników, niezbędnych do utrzymania zdrowia²¹. Głód chroniczny powoduje liczne choroby i także doprowadza do śmierci. W państwach rozwiniętych codzienne zapotrzebowanie na wartości odżywcze wynosi około 3000 kalorii i prawie 90 gramów białka. W krajach rozwijających się zapotrzebowanie mieści się w granicach 2000 kalorii oraz 60 gramów białka. Niedobór opisywanego składnika odżywczego jest bardzo groźny. Może powodować niedorozwój fizyczny oraz znaczące obniżenie zdolności pracy²². Problem głodu to wielka ujmą dla nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy. W świecie pełnym różnorodnych badań nad wzrostem efektywności i produktywności gospodarki wciąż nie rozwiązano tego problemu.

Woda pitna

Woda to niezbędny składnik pokarmowy w ciele człowieka. Jest podstawą życia. W ciele dorosłego człowieka woda stanowi 60% jego masy, a u dziecka wielkość ta dochodzi nawet do 75%. Jeżeli organizm utraci nawet 3% wody, następuje odczucie zmęczenia, utrata zaś 10% wody zagraża życiu i zdrowiu. Zapotrzebowanie na wodę u dorosłego człowieka waha się pomiędzy 2 a 4% jego masy ciała, u dziecka znacznie więcej, bo od 10 do 15%. Podczas upałów zapotrzebowanie na wodę wzrasta nawet trzykrotnie²³. To o tyle poważny problem, że z brakiem wody najczęściej borykają się kraje afrykańskie, gdzie średnie roczne temperatury są najwyższe na świecie.

Wody słodkie stanowią niespełna 3% wszystkich wód występujących na Ziemi, których wielkość szacowana jest na około 35 mln m³. Największy odsetek wody słodkiej występuje w postaci śniegu i lodowców na obszarze Antarktydy. Szacuje się, że w tym rejonie występuje ponad 60% zasobów wody pitnej. Dru-

²¹ H. Jeppesen, *Globalny raport głodu 2014: Dwa miliardy ludzi na świecie jest niedożywionych*, www.dw.com.pl, [dostęp: 11.01.2018].

²² U. Zagóra-Jonszta, *Likwidacja głodu na świecie jako wyzwanie XXI wieku*, www.mikroekonomia.net, [dostęp: 12.01.2018].

²³ M. Derkowska-Sitarz, A. Adamczyk-Lorenc, *Wpływ składników mineralnych rozpuszczonych w wodzie pitnej na organizm człowieka*, www.wgg.pwr.wroc.pl, [dostęp: 13.01.2018].

gim pod względem wielkości źródłem są podziemne wody, które stanowią 1/3 światowych zasobów. W słodkich jeziorach i rzekach gromadzi się tylko 0,4% wody zdanej do spożycia²⁴.

Międzynarodowe statystyki wskazują na olbrzymie różnice w posiadanej ilości wody. Przeciętny Amerykanin każdego dnia zużywa około 500 litrów wody. Polak znacznie mniej, bo 190 litrów. Statystyczny mieszkaniec Afryki zużywa 47 litrów przezroczystego surowca. Najbiedniejsi mieszkańcy Czarnego Łądu mają do dyspozycji około 7 litrów wody. Nie można oczekiwać poprawy stanu zdrowia państw afrykańskich, jeśli dysponują one tak śladową ilością wody²⁵. Niedobór wody sprzyja rozwojowi chorób oraz infekcjom, które potęgują kolejne problemy zdrowotne i społeczne mieszkańców państw słabo rozwiniętych.

Zdecydowana większość państw na świecie odczuwa deficyt wody pitnej. Tylko kilkanaście krajów posiada nadwyżki. Ze względu na małe zaludnienie i chłodny klimat taka sytuacja występuje w Norwegii. Najgorsze warunki pod omawianym względem pojawiają się w Afryce oraz Azji. Sytuacja w Polsce także nie jest komfortowa. Polska to najuboższy w Europie kraj pod względem posiadanej słodkiej wody. Na jednego Europejczyka przypada średnio 5100 m³ wody, a w Polsce wielkość ta oscyluje w granicach 1700 m³²⁶. Taki stan rzeczy powinien zmusić do podejmowania działań związanych z racjonalnym gospodarowaniem wody oraz poszukiwaniem kolejnych jej źródeł.

Niedostateczna ilość wody nie jest wyłącznie związana z problemem zaspokojenia pragnienia. Brak wody w znaczny sposób wpływa na rolnictwo oraz produkcję dóbr spożywczych. Mała podaż płodów rolnych doprowadza do wzrostu cen, przez co pogarsza możliwości ich konsumpcji przez społeczeństwa. W tym miejscu problem pragnienia łączy się z możliwością zaspokojenia głodu. Omawiana problematyka ściśle wiąże się z rejonami Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej, północno-wschodnich Chin czy środkowej Azji²⁷.

W ujęciu globalnym ponad miliard ludzi nie posiada dostępu do wody pitnej, a 2,6 miliarda mieszkańców świata ma złe warunki sanitarne. Każdego roku milion dzieci umiera na biegunkę oraz inne choroby, które spowodowane są brakiem dostępu do sanitariów bądź spożywaniem skażonej wody²⁸. Sytuacja, w której istnieje tak duży odsetek ludzi umierających z pragnienia, stanowi poważnym dys-honor dla postępu gospodarczego XXI wieku.

²⁴ *Zasoby wody pitnej na świecie*, www.zwik.lodz.pl, [dostęp: 15.01.2018].

²⁵ *Deficyt wody*, www.sos.wwf.pl [dostęp: 12.01.2018].

²⁶ *Zasoby wody pitnej...*, [dostęp: 15.01.2018].

²⁷ O. Ünver, *Water and agriculture for sustainable development*, www.un.org/waterforlifedecade/pdf/wm-iii-eng.pdf, Water & Sustainable Development, s. 17 [dostęp: 18.07.2018]

²⁸ *Ibidem* [dostęp: 15.01.2018].

Dysproporcje

Problemem gospodarki światowej są powiększające się dysproporcje między biednymi a bogatymi. Dystans, jaki dzieli ubogich od zamożnych stale się powiększa. Na początku XIX wieku dysproporcje między najbiedniejszymi w tym czasie Chinami (550 USD dochodu na mieszkańca) a najzamożniejszą Wielką Brytanią (1760 USD na mieszkańca) były stosunkowo małe²⁹. Obecnie, porównując dwa końce gospodarki światowej, widać wyraźną przepaść. Przeciętny mieszkaniec Szwajcarii dysponuje średnim dochodem mierzonym PKB *per capita* na poziomie 80 tysięcy USD, obywatel Norwegii w omawianej kwestii posiada 75 tysięcy USD, a Amerykanin 56 tysięcy dolarów. Wskazując obywateli świata, którzy posiadają najmniej kapitału, wyróżnia się obywatele Malawi (354 USD), Republiki Środkowoafrykańskiej (332 USD), czy Burundi (304 USD)³⁰. Tabela 2 ilustruje pierwsze i ostatnie pozycje pod względem posiadanego kapitału przez obywateli państw świata.

Tabela 2. PKB per capita według państw w 2016 roku (USD)

Pozycja	Państwo	Wartość w dolarach amerykańskich
1.	Luksemburg	102 717
2.	Szwajcaria	80 603
3.	Norwegia	74 598
⋮	⋮	⋮
184.	Malawi	354
185.	Republika Środkowoafrykańska	332
186.	Burundi	304

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: World Economic and Financial Surveys, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/02/weodata/index.aspx [dostęp: 13.01.2018]

Porównując państwa z największymi i najmniejszymi średnimi dochodami na świecie, dochodzimy do niewyobrażalnych dysproporcji. Trudno inaczej skomentować sytuację, jeżeli w jednym państwie mieszkaniec dysponuje

²⁹ A. Budnikowski, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 436

³⁰ World Economic and Financial Surveys, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/02/weodata/index.aspx, [dostęp: 13.01.2018]

średnim majątkiem przewyższający dochód najbiedniejszego aż 330 razy. Aby można było sprostać temu problemowi, niezmiernie relewantne jest, aby organizacje międzynarodowe oraz zamożne państwa pomogły w rozwoju państw najbiedniejszych. Określone subsydia dla inwestorów czy zwolnienia z określonych zobowiązań fiskalnych czy podatkowych mogłyby być zyskiem dla podmiotów, które zobligują się do inwestycji w regionach gospodarek słabo rozwiniętych. Ludność w tych regionach najczęściej zajmuje się uprawą roli. Jednak słabo rozwinięte rolnictwo nie jest rentowne. W większości przypadków nie zaspokaja głodu, nie wspominając o możliwości handlu. Taka sytuacja doprowadza do tego, że państwa Azji Południowej oraz Afryki nie rozwijają się. Ciężko przejść z mało opłacalnego rolnictwa w sektor przemysłu. W tych regionach możliwość rozwoju usług w obecnym czasie jest niemożliwa. Brak jakichkolwiek działań ze strony podmiotów trzecich może doprowadzić do jeszcze gorszej sytuacji państw słabo rozwiniętych i skazanie ich na ciągły problem głodu, chorób i powiększenia umieralności.

Rozpadlina gospodarki światowej, która dwieście lat temu była małym urwiskiem obecnie przeobraziła się w rozległą przepaść wyraźnie oddzielającą dwa światy. Zamożny, pełny luksusu i biedny, dostatni w głód oraz choroby.

Biedni i bogaci

Kwestia relacji pomiędzy nierównościami ekonomicznymi a wzrostem gospodarczym od zawsze była sporna. Istnieje wiele przekonań co do czynników wpływających na bogacenie się gospodarki. Według teorii neoliberalnej, deregulacja, promowanie wolnego handlu czy prywatyzacja doprowadza do polepszenia poziomu życia na świecie i zmniejszania nierówności gospodarczych. Istnieje jednak wiele dowodów na to, że założenia neoliberalistów nie sprawdzają się. Liczne badania wskazują, że wzrost ekonomiczny gospodarki światowej nie doprowadza do wzrostu poziomu życia ludności całego globu³¹. Zauważalne jest to także w przedstawionych wcześniej przykładach. Olbrzymia część ludności, która odczuwa głód i cierpi na nieuleczalne choroby, jest wystarczającą odpowiedzią na pytanie, czy wzrost gospodarczy doprowadza do polepszenia bytu wszystkich ludzi. Istnieje tu raczej inna zależność. W państwach, które odnotowują wzrost gospodarczy, poziom i jakość życia wzrasta, lecz często dzieje się tak kosztem państw nierozwiniętych, w których poziom bytu staje się jeszcze gorszy. Podobnego zdania jest papież Franciszek. W adhortacji *Evangelia Gaudium* podważa on tezę, jakoby mechanizmy wolnego rynku wpływające na wzrost ekonomiczny świata dopro-

³¹ A. Makarewicz-Marcinkiewicz, *Nierówności społeczne na drodze do zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 83.

wadzały do tego, że wszystkie podmioty gospodarki światowej mogłyby na tym zyskiwać. Podaje w wątpliwość zdolność wolnego rynku do kreowania większego uczestnictwa społecznego oraz sprawiedliwości. Papież, podsumowując omawianą problematykę, stwierdza, że podczas szybkiego wzrostu zysków pewnych grup społecznych inne coraz bardziej oddalają się od szeroko rozumianego dobrobytu. Zdaniem Franciszka, nierównowaga pochodzi z ideologii, które bronią absolutnej autonomii rynków i spekulacji finansowych. Powodem olbrzymich rozwarstwień jest także wprowadzanie niewidocznej tyranii, która bezwzględnie narzuca swoje reguły i prawa³². Podobnego zdania jest laureat Nagrody Nobla – Joseph Stiglitz. Uważa on, że żaden wzrost ekonomiczny nie może usprawiedliwiać tak dużych dysproporcji pomiędzy grupami społecznymi, jakie widoczne są w XXI stuleciu. Według noblisty, olbrzymi problem tkwi w powstałym układzie funkcjonowania korporacji transnarodowych. Promują one w finansowy sposób prezesów, wykorzystując przy tym tanią siłę roboczą³³. Tak nakreślony schemat funkcjonowania gospodarki światowej nie może w żaden sposób przyczyniać się do wzrostu poziomu życia regionów najbiedniejszych.

Przedstawiona w opracowaniu analiza wskaźników poziomu i jakości życia wyraźnie potwierdza występowanie olbrzymich dysproporcji między krajowymi gospodarkami. Widoczny jest wciąż brak występowania rozwoju ekonomicznego w państwach słabo rozwiniętych. Spory odsetek głodu, problem dostępu do wody pitnej, oświaty czy usług medycznych sprzeciwiają się równoległemu wzrostowi jakości życia na całym świecie. Bez poważnych decyzji i zmian skala rozwarstwień szybko się zwielokrotni i osiągnie poziom, który całkowicie wyeliminuje podmioty najbiedniejsze. Inwestycyjny plan pomocowy, w który włączone będą krajowe gospodarki i organizacje międzynarodowe może stanowić podwalinę poprawy sytuacji w regionach najuboższych.

Podsumowanie

Dzisiejszy świat jest pełen rozbieżności. Gospodarka światowa nie tworzy zwartej całości. W rzeczywistości istnieją dwa odmienne światy. W jednym ludzie opływają w dostatek i nadmiar dóbr konsumpcyjnych. W drugim nie mają wystarczającej ilości pożywienia, a brak wody powoduje choroby i śmierć. Rozwój ekonomiczny gospodarki światowej tylko z pozoru doprowadza do wzrostu jakości życia wszystkich ludzi.

³² *Ibidem*, s. 84.

³³ Polska Agencja prasowa, *OECD: nierówności majątkowe rosą*, www.forbes.pl [dostęp: 18.01.2018].

Występowanie głodu u 1/3 mieszkańców Azji Południowej, dostępność mniej niż 7 litrów wody pitnej przypadającej na mieszkańca w niektórych afrykańskich państwach czy dysproporcje między średnim dochodem najbiedniejszych i najbogatszych obywateli globu na poziomie ponad 300 razy są niektórymi wnioskami z opracowania, które pokazują olbrzymią skalę analizowanego problemu.

Gospodarki rozwinięte stają się jeszcze bardziej zamożne, a regiony słabo rozwinięte coraz bardziej biedne. Korporacje transnarodowe swym działaniem obejmują większość rynku. Układ prac w tych przedsiębiorstwach promuje wyłącznie prezesów i menadżerów. Zwyczajni pracownicy nie otrzymują stosownych czy wygórowanych wynagrodzeń. Obecnie gospodarczy trend eliminuje średnią klasę zamożności. Ludzie żyją coraz dostatniej bądź borykają się zaspokajaniem najbardziej podstawowych dóbr, takich jak pożywienie czy mieszkanie. Sytuacji krajów słabo rozwiniętych nie poprawia utrudniony bądź znikomy dostęp do wody pitnej oraz żywności.

W omawianej kwestii bardzo potrzebne jest wsparcie ze strony organizacji międzynarodowych oraz krajów rozwiniętych. Przemysłany i lapidarny pomysł reaktywacji ubogich gospodarek poprzez subsydia, dotacje czy wspieranie finansowe inwestorów, którzy zechcieliby ulokować swój kapitał w regionach słabo rozwiniętych, mógłby dać szansę niezamożnym rynkom. Proces eliminowania problemu głodu, dostępności do pitnej wody, edukacji czy usług medycznych w krajach słabo rozwiniętych przyczyniłby się do rozwoju gospodarki globalnej oraz wzrostu światowego dobrobytu. Bez reorientacji na tych płaszczyznach próba określenia terminu poprawy jakości życia na całym świecie jest bezwartościowa.

Bibliografia

- Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.
- Deaton A., *Wielka ucieczka. Zdrowie, bogactwo i źródła nierówności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016.
- Deficyt wody*, www.sos.wwf.pl [dostęp: 12.01.2018].
- Derkowska-Sitarz M., Adamczyk-Lorenc A., *Wpływ składników mineralnych rozpuszczonych w wodzie pitnej na organizm człowieka*, www.wgg.pwr.wroc.pl [dostęp: 13.01.2018].
- Human Development Report 2015, www.hdr.undp.org/en/2015-report [dostęp: 21.12.2017].
- International Monetary Fund, www.imf.org [dostęp: 23.12.2017].
- Jeppesen H., *Globalny raport głodu 2014: Dwa miliardy ludzi na świecie jest niedożywionych*, www.dw.com.pl, [dostęp: 11.01.2018].
- Kałdon B., *Ubóstwo rodzin czynnikiem powstawania trudności w funkcjonowaniu szkolnym dzieci*, „Forum Pedagogiczne UKSW” 2011, nr 1, www.forumpedagogiczne.uksw.edu.pl [dostęp: 22.12.2017].

- Kaźmierczak-Kałużna I., *Ubóstwo jako problem społeczny. Kwestie terminologiczne i ustalenia empiryczne*, „Kultura i Społeczeństwo” 2012, nr 1, www.kis.czasopisma.pan.pl [dostęp: 22.12.2017]
- Kryk B., *Jakość życia – odczuwać czy mierzyć?*, [w:] *Poziom i jakoś życia w dobie kryzysu*, Z. Wyszowska, M. Gotowska (red.), Wydawnictwo Uczelniane Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2014.
- Kubiczek A., *Jak mierzyć dziś rozwój społeczno-gospodarczy krajów?*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2014, nr 38 (2), www.ur.edu.pl [dostęp: 23.12.2017].
- Kuźmar S., *Mierniki dobrobytu gospodarczego*, www.gimiversity.pl [dostęp: 28.12.2017].
- Maetz M., Dévé F., *Facts and Figures on World Hunger*, www.hungerexplained.org/Hungerexplained/Facts_and_figures.html, [dostęp: 17.12.2017].
- Makarewicz-Marcinkiewicz A., *Nierówności społeczne na drodze do zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015.
- Miciuła I., *Finansowa wycena dobrobytu społeczno-ekonomicznego państw na podstawie mierników syntetycznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 855, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, t. 2, nr 74, www.wneiz.pl, [dostęp: 15.12.2017].
- Mierniki dobrobytu*, www.encyklopedia.pwn.pl [dostęp: 11.12.2017].
- Panek T., *Ubóstwo, wykluczenie społeczne i nierówności*, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa 2011.
- Polska Agencja Prasowa, *OECD: nierówności majątkowe rosną*, www.forbes.pl, [dostęp: 18.01.2018].
- Sakson-Boulet A., *Głód jako współczesny problem globalny*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015.
- Ubóstwo*, www.encyklopedia.pwn.pl, [dostęp: 23.12.2017].
- World Economic and Financial Surveys, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/02/weodata/index.aspx, [dostęp: 13.01.2018].
- Zagóra-Jonszta U., *Likwidacja głodu na świecie jako wyzwanie XXI wieku*, www.mikroekonomia.net, [dostęp: 12.01.2018].
- Zasoby wody pitnej na świecie*, www.zwik.lodz.pl, [dostęp: 15.01.2018].

Streszczenie

Celem opracowania było udowodnienie występowania rozbieżności i rozwarstwień w gospodarce światowej oraz przedstawienie propozycji rozwiązania problemu. Miernikami analizy stały się m.in. wskaźniki takie jak PKB per capita, średni poziom płac, miernik rozwoju społecznego HDI, poziom odczuwania szczęścia mierzony miernikiem HPI, występowanie głodu czy wielkość zasobów wody pitnej. Największe zróżnicowanie widoczne jest na płaszczyźnie materialnej. Można powiedzieć, że istnieją dwie rzeczywistości. W jednej panuje dostatek i zamożność. W drugiej przewodzą bieda, głód i choroby. Państwa wysoko rozwinięte żyją coraz dostatniej, a regiony słabo rozwinięte popadają w jeszcze większą nędzę. Wysoki poziom głodu, niedobór wody pitnej oraz niskie dochody są fundamentalnymi elementami opisującymi kraje dzisiejszej Afryki Środkowej i Azji Południowej. Wynikiem badania i analizy jest potwierdzenie występowania olbrzymich dysproporcji między poziomem życia w krajach słabo rozwiniętych a zamożnymi regionami Europy Zachodniej czy Ameryki Północnej. Beznadziejna

sytuacja ubogich regionów wymaga pomocy organizacji międzynarodowych oraz innych krajów. Dobrze przemyślany program pomocowy jest w stanie zmniejszyć problem ubóstwa. Utworzenie funduszu wspierającego podmioty chcące zainwestować kapitał w krajach najuboższych wydawać się może rozsądnym konceptem. Redukcja bądź zwolnienie z opodatkowania prowadzenia działalności gospodarczych w tych regionach może być dodatkową zachętą wsparcia. Bez jakichkolwiek działań pomocowych ubogie kraje w niedalekiej przyszłości upadną i przestaną istnieć.

Słowa kluczowe: bogactwo, dysproporcje, głód, ubóstwo, woda

Numer klasyfikacji JEL: D31, I1, O40, Q25